

VALGA MAAKONNA

ARENGUSTRATEEGIA 2035+

Valga maakond 2023

Sisukord

ÜLEVAADE ARENGUSTRATEEGIA UUENDAMISEST	2
VALGAMAA VISIOON 2035+	5
VALGAMAA STRATEEGILISED EESMÄRGID JA TEGEVUSSUUNAD	6
Strateegiline eesmärk 1: Valgamaa on kvaliteetse elukeskkonnaga hästi toimiv maakond.	6
Strateegiline eesmärk 2: Valgamaa on ettevõtlik maakond, kõrget lisandväärtust loovate, ekspordipotentsiaali suurendavate ja elanike heaolu tagavate töökohtadega.	8
Strateegiline eesmärk 3: Valgamaa on looduskeskkonda väärtustav kiirete ühendustega maakond.	9
Strateegiline eesmärk 4: Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külastuskeskkond.	10
VALGAMAA OMAVALITSUSTE ARENGUVISIOONID JA ARENDUSPROJEKTID	11
KAGU- EESTI KOOSTÖÖSUUNAD	12
ARENGUSTRATEEGIA LÜHIKOKKUVÕTE	13
STRATEEGIA ELLUVIIMISE KORRALDUS JA SEIRE	14

ÜLEVAADE ARENGUSTRATEEGIA UUENDAMISEST

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ on dokument, mille alusel viiakse ellu omavalitsustele antud ühiste ülesannete täitmist, kavandatakse omavalitsusüksuste ülese mõjuga investeringuid ja esitatakse taotlusi toetuste saamiseks erinevatest programmidest, arengustrateegia hõlmab maakonna kolme omavalitsuse, ettevõtjate, kogukondade ja elanike ühiseid plaane maakonna arendamiseks kuni aastani 2035+.

Valga maakonna arengustrateegia koostamise aluseks on kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (edaspidi KOKS), mille §61 lg 1 seab omavalitsustele ülesandeks ühiselt kavandada maakonna arengut ja suunata selle elluviimist. Arengustrateegia koostamise ülesande on Valgamaa omavalitsused KOKS §61 lg 2 alusel delegeerinud Valgamaa Arenguagentuurile. Esimene Valga maakonna arengustrateegia 2035+ eelnõu ja tegevuskava 2019-2023+ kinnitati juhtrühma koosolekul 15. jaanuaril 2019, misjärel suunas Valgamaa Omavalitsuste Liidu juhatuse esimees selle Valga, Tõrva ja Otepää vallavolikogudele heakskiitmiseks.

KOKS § 374 lõige 1 alusel tuleb maakonna arengustrateegiat uuendada vähemalt kord nelja aasta jooksu. Sellest lähtuvalt otsustas SA Valgamaa Arenguagentuuri nõukogu algatada Valga maakonna arengustrateegia 2035+ uuendamise Valgamaa Arenguagentuuri nõukogu koosoleku otsusega 13.06.2022. Arengustrateegia uuendamisel lähtuti järgmistest põhimõtetest:

maakonna arengustrateegia sisaldab maakondliku mõõtme või mõjuga tegevusi ning ei korda kohalike omavalitsuste arengukavasid.

maakonna arengut kavandatakse terviklikult, sidudes strateegias erinevad maakonna arengut suunavad planeeringud, strateegiad ja tegevuskavad.

Uuendatud arengustrateegia avalikustamise protsessi käigus said kõik huvilised võimaluse tagasiside andmiseks ning parandus- ja täiendustepanekute tegemiseks. Selleks oli uuendatud arengustrateegia esmaversion koos tagasiside vormiga üleval maakonna portaalis www.valgamaa.ee ja valdade kodulehtedele. Tagasisidet oli võimalik anda perioodil 30.03-30.04.2023.

Valga maakonna arengustrateegia sisaldab maakonna visiooni aastaks 2035+, maakonna hetkeolukorra, võtmeprobleemide ning eripära lühikirjeldust ning nelja strateegilist eesmärki koos nende saavutamiseks kokku lepitud olulisemate tegevussuundadega. Arengustrateegia juurde kuulub kaks lisa. Lisa 1 on Valga maakonna lähteolukorra analüüs ning lisa 2 on toodud arengustrateegia seosed teiste kohalike ja riiklike arengudokumentidega.

Maakonna arengustrateegia materjalid on leitavad maakonna portaalist aadressil <https://valgamaa.ee/maakond/arengustrateegia/maakonna-arengustrateegia-uuendamine/>

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ eelnõu ja tegevuskava 2023-2026+ kinnitati Valgamaa arenguagentuuri nõukogus ...05.2023 ja esitati Valga, Tõrva ja Otepää vallavolikogudele heakskiitmiseks.

VALGAMAA HETKEOLUKORD JA ARENGUVÕIMALUSED

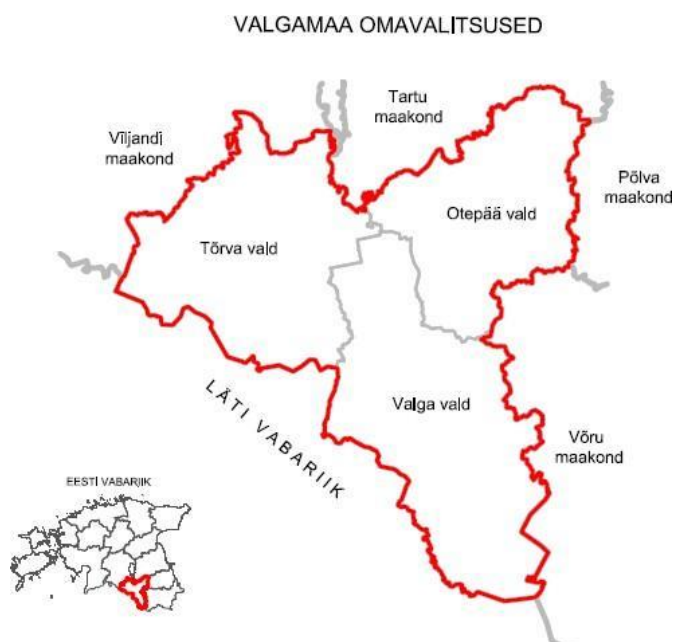
Valgamaa on Eesti Lõunavärv – suures osas kujundab selle lõunaserva riigipiir ja kaksiklinn Valga-Valka. Pikaajalised koostöökogemused Läti suunal on jätkuvalt olulised piirkonna konkurentsivõime kasvatamisel, piirialade elanike teenuste kättesaadavuse ja heaolu parandamisel. Valgamaal kohtuvad erinevad kultuuri- ja keelealad: Mulgimaa, Vana-Võromaa ja Vana-Tartumaa, seega toimub siin pidev eripärase kultuuripärandi kogumine, säilitamine ja turundamine. Mulgimaal asuv Tõrva köidab meeli nii unikaalse looduse kui minevikupärandiga ja ka põnevate ettevõtmiste ning tegusate inimestega. Otepää on rahvusvaheliselt tuntud talispordikeskus ja Eesti talvepealinn.

Maakonda läbib tihe teedevõrk. Samuti on kasutada raudteeühendus Tartu, Riia ja Võru suunal. Valgamaa oluline õhuvärv on Riia, Tartu lennujaama arendamisel ka Tartu.

Maakonna kogupindala on 1917 km², ulatus põhja-lõuna suunas 65 kilomeetrit ja ida-lääne suunas 59 kilomeetrit. Keskmine rahvastikutihedus maakonnas on 14,6 inimest ruutkilomeetril.

Valga maakonda kuuluvad kolm kohalikku omavalitsust: Otepää vald, Tõrva vald ja Valga vald.

Joonis 1. Valgamaa asend ja naabus

Majanduslikud näitajad valdade lõikes on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Valgamaa valdade rahvastikku iseloomustavad näitajad

	Pindala km ²	Rahva- arv 1.01.23	Rahva- arvu muutus 2021- 2022 (%)	Elus- sünnid 2021	Surmad 2021	Ülalpeeta- vate määr ¹ 2022	Demo- graafiline töö- survein- deks ² 2022	Registree- ritud töötuid 2022	Palga- töötaja kuu keskmine brutotulu 2021
Valga mk	1917,06	27 926	0,9%	224	537	62,5	0,68	1 172	1 208
Valga vald	749,64	15 456	-0,44	105	301	62	0,71	789	1 120
Tõrva vald	647,23	5929	0,97	47	113	66	0,60	205	1 312
Otepää vald	520,19	6541	4,86	72	123	60,3	0,68	178	1 295

Allikas: Statistikaamet

Maakonna keskmine töötasu on üks Eesti madalamaid olles 2022.a IV kvartalis 1237 eurot, kui Eesti keskmine oli 1775 eurot. Elanike arv Valgamaal on 2022 aastal kasvanud võrreldes 2021. aastaga, põhiliselt Ukraina sõjapõgenike arvelt. Jätkub noorte haridus- ja tööränne maakonnast välja ja sündimus on madal. Elanike koondumisega keskustesse kahaneb maakoolides õpilaste arv, mis tingib vajaduse üle vaadata maakonna haridusasutuste töö. Tulenevalt naiste ja meeste eluea suurest erinevusest vanuse kasvades, suureneb üksi elavate inimeste arv ja abivajadus toimetulekuks ning vaimset tervist toetavate teenuste järele kasvab.

Valgamaa hetkeolukorra kirjeldus on pikemalt lahti kirjutatud arengustrateegia Lisas 1.

Kokkuvõtvalt on võtmeprobleemid järgmised:

1. **Ääremaastumine ja noorte väljaränne.** Tähelepanu tuleb pöörata noorte tagasirände stimuleerimisele. Tööealiste elanike vähenemine vähendab maksutululu, suurendab vanadussõltuvust ja ülalpeetavate määra maakonnas ning mõjutab haridusvõrgu toimimist.
2. **Töökohtade madal lisandväärtus, töökohtade kadumine ja vähene ettevõtlikkus ja tööhõive, madal palk.** Vajadus on uute töökohtade loomise toetamise ja koolituste järele. Samuti on probleemiks ettevõtluseks laenude garanteerimine, süsteemsemalt vajavad arendamist ning turundamist tööstusalad.
3. **Ebaühtlase kvaliteedi ja kättesaadavusega taristu (teedevõrk, internetiühendus, transport)** Probleemiks on rongiliiklus Läti suunal, ühistranspordi vähene paindlikkus, ühendused maakonnas ja väljapoole keskustesse. Oluline on kasutada maksimaalselt olemasolevaid taristuid, leida rakendus kasutusest väljalangenud hoonetele, tugevdada kohalikke keskuseid töökohtade ja teenuste pakkujatena ning väärtustada hajusaid asustumustreid maapiirkondades, tagada head transpordiühendused ning pakkuda paindlikke ja kogukonnapõhiseid lahendusi teenuste tarbimiseks, et säilitada maapiirkonnad võimalikult atraktiivse aastaringse elukohana ning kaugtöö tegemise võimalustega.
4. **Avalike teenuste kvaliteet ja kättesaadavus on paikkonniti erinevad.** Vähenev ja ruumis hajusalt jaotunud elanikkond toob kaasa probleeme teenuste hinna ja kättesaadavusega. Vajadus on IT põhiste teenuste arendamine elanike, ettevõtete, kohalike omavalitsuste ja riigiga suhtlemisel.
5. **Maakonna kolmel omavalitsusel on igal oma tugev identiteet.**

Valgamaale on iseloomulik:

- piirkonnaspetsiifiliste ressursside ja arengueelduste mitmekülgus (nt kultuuri- ja looduspärand, identiteedipiirkonnad, metsandus, mahe ja ökoloogiline, piirilogistika);
- suur turismi- ja puhkemajanduse ning traditsiooniliste majandusharude osatähtsus;
- piirkonna atraktiivne elukeskkond.

Valga maakonnas tuleb pöörata enim tähelepanu järgnevatele aspektidele:

- luua piirkonnaspetsiifilised kompetentsi- ja kasvuvaldkonnad majandustegevuse elavdamiseks;
- pöörata suuremat tähelepanu piirkonna majandusstruktuuris ja hõives suure osatähtsusega traditsiooniliste ja tööstusmahukate tootmisharude lisandväärtuse kasvatamisele;

- pöörata piirkonna looduslike eelduste paremaks ära kasutamiseks suuremat tähelepanu ökoloogiliste ja tervisekäitumist mõjutavate tegevusalade (sh ökoenergeetika, öko- ja loodusturism, öko- ja mahepõllumajandus, köögiviljakasvatus, tervise- ja loodustooted, aktiivpuhkus ja -võimalused) edendamisele;
- pöörata suuremat tähelepanu piirkonna omanäolisust tugevdavate tegevusalade arendamisele ja kohaturundusele piirkonna turismipotentsiaali paremaks kasutuselevõtuks töökohtade ja uute ettevõtete loomisel. Arendada Kesk-Eesti ja Lõuna-Eesti DMO vahelist koostööd Lõuna-Eestis (s.h. Kagu-Eesti) paiknevate identiteedipiirkondade - Mulgimaa, Setomaa, Vana-Võromaa, Vana-Tartumaa eripärase kultuuripärandi kogumise, säilitamise ja turundamise vallas;
- tugevdada transpordiühenduste ja mitmekülgse arenduskoostöö kaudu sidet Tartu kui Lõuna-Eesti põhilise tõmbekeskusega, et läbi selle mõjutada positiivselt ka Valga maakonna arengut. Samas luues ja soodustades läbi Valga, kui Eesti Lõunavärava toimivaid ühendusi Kesk-Euroopa suunal.

VALGAMAA VISIOON 2035+

Valgamaa on kuldaväärt elukoht eneseteostuseks elukaare igas punktis.

Valgamaa on Eesti Lõunavärav, sportlik, terviseedenduslik ja atraktiivne koostööpiirkond, mida iseloomustavad ettevõtlikkus, uuenduslikkus, hoolivus ja eripalgeliste kultuuride põimumine.

VALGAMAA STRATEEGILISED EESMÄRGID JA TEGEVUSSUUNAD

Strateegiline eesmärk 1: Valgamaa on kvaliteetse elukeskkonnaga hästi toimiv maakond.

Valgamaal on kolm tugevat tõmbekeskust, maakonna omavalitsused teevad tõhusat koostööd. Haridus on väärtustatud ja kättesaadav kõigile, koolid on kaasaegsed ja haridusvõrk hästi korraldatud. Valgamaa kogukonnad on aktiivsed, kultuuri- ja spordielu korraldamine maakonnas on süsteemne. Tegus ja usalduslik koostöö avaliku, era- ja kolmanda sektori ning riigi vahel loovad sünergia, investeerimiskindlust ja avaralt mõtestatud tulevikuperspektiivi.

Valgamaa elanikele on tagatud sotsiaalne turvalisus, toimetulek ja arstiabi kättesaadavus. Sotsiaalhoolekande teenuste pakkumisel lähtutakse elanike vajadustest. Loodud on tingimused, mis toetavad elanike teadlikku tervisekäitumist. Vaheldusrikas maastikureljeef ning hoitud ja eriilmeline looduskeskkond koos väljaarendatud vaba aja võimalustega toetavad elanike aktiivset ja positiivset elustiili ning pikendavad tervena elatud aastaid.

Valgamaa kohalike omavalitsuste avalike teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse miinimumtase on kokku lepitud ja rakendatud. Maakonnaplaneeringuga määratud keskuste võrk on tugev.

Tegevussuund 1.1 Valgamaa haridusvõimalused on kvaliteetsed ja mitmekülgsed.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Valgamaa haridusvõrgu analüüs ja korrastamine;
- Valgamaa üldhariduskoolid on atraktiivsed ja konkurentsivõimelised;
- uuringute läbiviimine gümnaasiumi ja kutseõppe lõpetajate haridustee jätkamise osas;
- õppimisvõimaluste mitmekesistamine kesk- ja huvihariduse omandamiseks igas vanuses inimestele;
- Valgamaa Kutseõppekeskuse rahvusvahelistumise edasiarendamine;
- töökohapõhise õppe edasiarendamine kutseõppekeskuses koostöös ettevõtjatega;
- kutsehariduse populariseerimine noorte hulgas koostöös ettevõtete ja omavalitsustega;
- õpetajate ja õpilaste ning täiskasvanud õppija tunnustamisürituste läbiviimine;
- Valgamaal tegutseb Väärikate Ülikool;
- HEV noored ja erivajadustega noored on kaasatud ja võrdselt koheldud;
- hariduse ja noortevaldkonna juhid teevad tihedat koostööd;
- Mitteformaalõpet arvestatakse formaalõppes.

Tegevussuund 1.2 Valgamaa elanike tervise säilitamiseks ja parandamiseks on tagatud tervishoiuteenuste kättesaadavus maakonnas kõigile kogukonnaliikmetele nende eripära ja vajadusi arvestades.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- maakonna elanikele ja väljapoole pakutakse kaasaegseid, integreeritud ja patsiendikeskseid tervishoiuteenused;
- esmatasandi tervisekeskuste arendamine keskustes;
- maakonnas tagatakse perearstiabi kättesaadavus, eriarstiabi ja vältimatu arstiabi kättesaadavus;
- koostöös riigiga töötada välja regionaalsed erisused perearstiabi kättesaadavuse tagamiseks.

Tegevussuund 1.3. Elanikkonna terviseteadlikkuse ja tervisekäitumise kinnistamiseks viiakse läbi tervisedenduslikke tegevusi.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- tervislikke eluviise toetava keskkonna loomine;

- elanikkonna ohutusalase ja terviseteadlikkuse tõstmine;
- laste ja noortega tegelevate spetsialistide sotsiaalsete oskuste ja teadlikkuse suurendamine.

Tegevussuund 1.4. Valgamaal on tegusad kogukonnakeskused ja aktiivne noorsootöö, huvitegevus ning spordi- ja kultuurielu.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Valgamaa kultuurikorralduse korrastamine ja ühine koordineerimine;
- kultuuri- ja noorsootöötajate motiveerimine ja tunnustamine;
- spordielu aktiveerimine ja mitmekesistamine. Spordivaldkonna personali motiveerimine;
- spordi- ja kultuuritaristu arendamine ja kaasajastamine;
- kolmanda sektori aktiivsem kaasamine koostöös kohalike omavalitsustega kogukondlike, huvihariduslike-, sotsiaal-, kultuuri- ja sporditeenuste pakkumisel;
- kogukonna eestvedajate võrgustiku arendamine ja tunnustamine;
- noorte ettevõtlikkuse tõstmine ja omaalgatuse toetamine;
- mitmekülgse huvitegevuse toetamine, uute huvialade propageerimine;
- Valgamaa noorsootöö organisatsioonide toetamine ja arendamine;
- kogukonnakeskuste arendamine;
- maakonnaülese laulu- ja tantsupeo traditsiooni jätkamine;
- valdkondliku info kogumine, süstematiseerimine ja levitamine;
- vabatahtlike päästekomandode toetamine;
- üle maakondlike valdkondlike võrgustike loomine ja arendamine.

Tegevussuund 1.5 Valgamaal on kvaliteetsed, paindlikud ja innovatiivseid sotsiaalhoolekandeteenused, mis toetavad elanike toimetulekut ja töölesaamist.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- maakonna omavalitsused töötavad välja ning rakendavad ühislahendusi ja ühishankeid hoolekandemeetmete ja sotsiaalhoolekandeteenuste arendamiseks. Hoolekandeteenuste ja erinevat liiki nõustamis- ja rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavuse parandamine;
- sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid pakutakse integreeritult;
- koostööprojektide käivitamine, mis on suunatud pikaajaliste töötute, madala kvalifikatsiooniga ning multiprobleemsete inimeste hõivevalmiduse tõstmiseks ja tööturule sisenemiseks;
- avalikus ruumis ja avalikes hoonetes erivajadustega inimestele ligipääsu ja kasutusmugavuse loomine;
- vajaduspõhise sotsiaaltranspordisüsteemi käivitamine;
- vabatahtlik töö on väärtustatud ja tunnustatud;
- ennetustöö sõltuvusprobleemidega isikutele;
- ühismajade rajamine eakatele;
- sotsiaalelamispindade rajamine.

Tegevussuund 1.6. Valgamaa omavalitsuste haldus- ja jätkusuutlikkus läbi ühistegevuste on tõusnud.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- omavalitsuste ühiste kohtumiste, arutelude ja koolituste korraldamine;
- koostöö Kagu- Eesti programmi elluviimiseks;
- arengukoostöö ja halduskogemuse vahetamine Eesti siseselt ja välisriikidega.

Strateegiline eesmärk 2: Valgamaa on ettevõtlik maakond, kõrget lisandväärtust loovate, ekspordipotentsiaali suurendavate ja elanike heaolu tagavate töökohtadega.

Ettevõtluses panustatakse parimate keskkonnasõbralike tehnoloogiate rakendamisele, ekspordivõimekuse kasvule ning tarkadele töökohtadele. Kvaliteetne ettevõtlus- ja elukeskkond meelitab piirkonda uusi ettevõtteid. Suur potentsiaal on loomemajanduslase ettevõtluse arendamisel. Valgamaal on igaühel, kel soov alustada ettevõtlusega, võimalus saada professionaalset nõu ja abi maakondlikelt tugistruktuuridelt, osaleda erialastel koolitustel ning saada tuge ettevõtjate võrgustikest ning mentoritelt. Maakonnas on võimalused vajalike erialade omandamiseks ning täiend- ja ümberõppeks. Valgamaal kasvab jõudsalt uus ettevõtlik põlvkond, kes on valmis tööturule sisenemiseks, sealhulgas ettevõtlusega alustamiseks.

Tegevussuund 2.1. Ettevõtete konkurentsivõime tõstmist ja suurema lisandväärtuse saavutamist toetavate tegevuste läbiviimine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- ettevõtjate koolitamine ja nõustamine nende konkurentsivõime suurendamiseks;
- koostöö arendamine teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolidega;
- olemasolevate, kuid kaasaegsel tasemel välja arendamata ettevõtlusalade korrastamine;
- täiskasvanute ümberõppe toetamine vastavalt kohalikule nõudlusele läbi uute paindlike õppekavade ja/või töökohapõhise õppe;
- kaugtöö võimaluste loomine – bürooruumid, kiire internetiühendus;
- üürimajade rajamine.

Tegevussuund 2.2. Maakonna elanike ettevõtlikkuse ning ettevõtlusaktiivsuse tõstmine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- ettevõtlusõppe rakendamine ja arendamine;
- ettevõtlust propageerivate konkursside ja teavituskampaaniate läbiviimine;
- vajaduspõhiste energia- ja internetiühenduste loomise toetamine ning selleks vahendite otsimine/leidmine;
- koostöös riigiga maksuerisuste loomine Valgamaa ettevõtjatele;
- kliendikeskne ettevõtlusalane nõustamine maakondlikus arenduskeskuses;
- ettevõtlus- ja loomeinkubaatori rajamine.

Tegevussuund 2.3. Noorte (7-26aastased) ettevalmistamine tööjõuturule sisenemiseks.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- noorte karjäärитеgevuste läbiviimine ning ettevõtlusalaste konkursside korraldamine;
- töö- ja haridusmesside korraldamine koostöös koolide ja ettevõtjatega;
- noortepäraste infokanalite edasiarendamine, muuhulgas karjäärivalikuid puudutava info edastamiseks;
- õpilasmalevate ja suvise töö organiseerimine noortele;
- noorte kaasamine, s.h. läbi vabatahtliku töö meetmete;
- majandus- ja ettevõtlusõppe propageerimine. Maakonna noorte aktiivne osalemine mini- ja õpilasfirmade tegevuses. Noorte ideelabori korraldamine.

Tegevussuund 2.4. Valgamaa kui atraktiivse investeerimispiirkonna tutvustamine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Lõuna- Eesti ühise investorteeninduse arendamine. Investoritele sobiva ühtse Valgamaa infopaketi (või infomaterjali) koostamine ja selle aja- ja asjakohasena hoidmine;
- tööstus- ja ettevõtlusalade arendamine ja turundamine.

Tegevussuund 2.5. Maakonna eripära arvestav (nutikas) piirkondlik spetsialiseerumine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- kohalikul toorainel põhinevate toodete ja tootjate propageerimine, nende võrgustumise toetamine ja turunduses abistamine;
- mulgi kultuuri eripärale toetuvate toodete ja teenuste arendamine Tõrvas;
- Otepää sporditaristul toetuvate teenuste ja toodete arendamine;
- Valga asukoha eripärale tuginevate eesti-läti toodete ja teenuste arendamine.

Strateegiline eesmärk 3: Valgamaa on looduskeskkonda väärtustav kiirete ühendustega maakond.

Valgamaa on ajaloolist jätkuvust ja looduslähedust väärtustava ruumistruktuuriga maakond, kus selgelt eristuvad traditsioonilised külamaastikud, vähese asustusega loodusmaastikud ning kompaktsena hoitud suuremad asulad ja linnad, mis ühtlasi koondavad mahukamat ettevõtlust ja tootmistegevust. Elanike igapäevaelu toimimine tugineb innovatiivsete ja paindlike lahenduste rakendamisel ning mugavatel ühendustel oluliste keskuslinnadega Valgamaal ja naabermaakondades, mis kokkuvõttes tagavad kvaliteetse elukeskkonna erinevates Valgamaa piirkondades.

Maakonnasiseselt on tagatud mugav ja paindlik transpordiühendus nii elanikele oluliste teenuste kättesaadavuse tagamiseks kui ka töö käimiseks.

Maakonnakeskuses Valgas on toimiv transpordisõlm ja kiire rongiühendus. Valgamaal on kasutajasõbralik ühistranspordisüsteem, mis toimib sidusalt koos raudteetranspordiga. Maakonna ettevõtetele ja majapidamistele on tagatud vajadustele vastava võimsusega elektriühendused ning kvaliteetne telefoni- ja andmeside. Maakonnas on rajatud jäätmejaamade võrgustik, mis põhineb kolmel jäätmejaamal ja paiknevad need väljakujunenud piirkondade keskustes (Valga, Otepää, Tõrva) või nende lähialal.

Rohelist võrgustikku ja väärtuslikke maastikke käsitletakse olulise ressursina, mis kätkeb endas maakonna mainet kujundavaid loodusväärtusi, samuti paljuski puhkemajandusele arenguvõimalust pakkuvaid lisaväärtusi.

Tegevussuund 3.1. Transpordiühendused maakonna siseselt ja üle piiride on kiired ning ühistransport populaarne.

3.1 Ühendused on kiired ja kvaliteetsed. Ühistransport on populaarne

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- Valgamaa põhimagistraalid on rekonstrueeritud ning riigimaanteed viidud mustkatte alla;
- maakonnasisese ja -ülese ühistranspordi uuringu regulaarne läbiviimine;
- ühtse üleriikliku piletimüügi süsteemi rakendamine kõigile transpordiliikidele;
- "pargi-reisi" süsteemi arendamine ja samal põhimõttel parklate kavandamine ja väljaehitamine;
- transpordi jagamisteenuse väljaarendamine;
- kiire internet ja kvaliteetne mobiilsideühendus on kõikjal kättesaadav;
- maakonna kruusateede rekonstrueerimine tolmuwabaks;
- kergliiklusteede võrgustiku väljaarendamine ohutuks liiklemiseks ja teenuste parema kättesaadavuse tagamiseks;
- avalikult kasutatavatele puhkealadele juurdepääsude ja teenindustaristu tagamine;
- Valgamaa keskuste ja Tartu lennuvälja vahelise bussiliikluse korraldamine, kui Tartu lennujaam hakkab

- teenindama enam lende;
- Tallinn-Valga rongiühenduse tihendamine ja piirkiiruse tõstmine. Valga-Riia rongiliikluse ühtlustamine Tallinn-Valga rongiühendusega;
- Kagu-raudtee infrastruktuuri, eelkõige sildade remondi ja raudteeperroonide väljaehitamise projekti käimalükkamine, et taastada reisijatevedu Valga-Koidula lõigul.

Tegevussuund 3.2. Energia- ja loodusressursse kasutatakse säästlikult ning juurutatakse alternatiivenergia lahendusi.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- keskkonnateadlikkuse tõstmine läbi koolituste ja teavituskampaaniate – alternatiivenergia, ökotehnoloogiad, loodusressursside säästlik kasutamine, tarbimisharjumused, jäätmete liigiti kogumisel;
- omavalitsuste koostöö jäätmeveo, jäätmete taaskasutuse ja ringmajanduse korraldamisel;
- jäätmete sortimise- kompostimise taristu arendamine suurendamaks jäätmete taaskasutust, ümbertöötlemist ja jäätmetest energia tootmist;
- tihe- ja kompaktse asustuse aladel jäätmete sorteerimiseks prügimajade rajamine;
- hajaasustuse infrastruktuuri programmide toetamine;
- tihe- ja kompaktse asustuse aladel ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniga liituda soovivate majapidamiste toetamine;
- maakonna pinnaveekogude uuringute läbiviimine ja vajadusel korrastamine;
- energia- ja loodussäästlikuma ehitamise propageerimine;
- loodusressursside säästlikum kasutamine maakonnas ning seda toetavate tehnoloogiate juurutamisele kaasaaitamine;
- pakiautomaatide rajamine maapiirkonda.

Strateegiline eesmärk 4: Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külustuskeskkond.

Valgamaa on küllastajatele tuntud ja hea mainega turismisihtkoht, mis pakub meeldejäädavat reisielamust, info turismivõimaluste kohta on kergesti kättesaadav nii reisi planeerimisel kui ka reisil viibimisel. Maakonna turismiettevõtjad ja organisatsioonid teevad koostööd, et arendada välja erinevatele piirkondadele iseloomulikud turismitooted, et siia tuua ja pikendada nii sise- kui ka välisküllastajate kohapeal viibimist. Valgamaal on kaks turismi kõrghooaega- suvi ja talv, aga loodus, turismialane infrastruktuur ning sündmused loovad suurepärase võimaluse nautida Valgamaal kõiki nelja aastaaega igavust tundmata.

Tegevussuund 4.1. Valgamaa küllastatavuse suurendamine.

Meetmed ja tegevused eesmärgi saavutamiseks:

- pidev maakonna mainekujundus: positiivsete uudiste levitamine meediakanalites. Valgamaa mainekampaaniate läbiviimine (sotsiaal)meedias;
- välismaa ajakirjanikele ja blogijatele reklaamreiside korraldamine;
- turismiobjektide ja -toodete-teenuste arendamine. Visuaalide ja lugude loomine;
- pärandkultuuriobjektide hoidmine ja külustuskeskkonna loomine;
- virtuaaltuuride ja nutikate näituste loomine ja maakonda toomine;
- turismitaristu (infotahvlite, viitade, avalike objektide-vaatamisväärsuste, puhkealade, matka- ja spordiradade jms) pidev seire, info edastamine hoolduse tagamiseks või infoviitamise

- parandamiseks;
- nutikate turismiinfopunktide loomine
- turismiettevõtjatele koolituste korraldamine ja ettevõtjate koostöövõrgustike aktiveerimine.

VALGAMAA OMAVALITSUSTE ARENGUVISIOONID JA ARENDUSPROJEKTID

Valga vald on Eesti lõunavärv, põiming atraktiivsest elukeskkonnast ja looduslähedasest eluviisist, nutikast Eesti-Läti piirala koostööst, ettevõtlikkusest, hoolivusest ja eripalgeliste kultuuride sidususest – paik positiivseks eneseteostuseks elukaare igas punktis.

Valga valla olulisemad projektid:

- Valga ujula rekonstrueerimine ja laiendamine;
- Valga muusikakooli renoveerimine;
- Valga avatud noortekeskuse hoone rekonstrueerimine;
- avalike hoonete energiatõhususe ja ligipääsetavuse suurendamine;
- Valga linnas Pika tn, Tartu tn ja Pärna pst sildade rekonstrueerimisprojektide koostamine ja sildade rekonstrueerimine;
- vallateede rekonstrueerimine, kergliiklusteede väljaehitamine;
- Valga valla tööstusalade arendus;
- Valga jaamahoone rekonstrueerimine;
- Valga endise kreisihoone (Riia 5) rekonstrueerimine;
- Valga muuseumite püsiekspositsioonide uuendamine ning muuseumite energiasäästlikkuse tõstmine;
- Jaanikese moto- ja vabaajakeskuse arendus.

Otepää on 2040 aastal 8 000 elanikuga jätkusuutlik mainekas vald on kokkuhoidvate ja aktiivsete kogukondadega, looduslikku ja ajaloolis-kultuuripärandit hoidev ja arendav, võimalusi pakkuva ettevõtluskeskkonnaga, rahvusvahelise tähtsusega spordi-, sündmuste-, puhke- ja tervisedenduse keskus ning atraktiivne reisisihtkoht.

Otepää valla olulisemad projektid:

- Otepää uue lasteaia ehitus;
- Pühajärve rannapargi ja rannahoone arendustööd;
- tänavavalgustuse renoveerimine;
- Puka teenuskeskuse välisfassaadi renoveerimine;
- Puka kooli III etapi ehitustööd;
- Otepää vallavalitsuse hoone renoveerimine;
- õpilaste-õpetajate maja ehitus;
- Otepää valla muuseumi/kogukonnakeskuse arendamine;
- teede, tänavate ehitus ja renoveerimine;
- Eesti Lipu muuseumi arendamine;
- Otepää haridusasutuste ja muude hoonete renoveerimine ja energiasäästlikumaks muutmine;
- puhke- ja virgestusalade väljaarendamine;
- kergliiklusteede võrgu väljaarendamine;
- Otepää valla avalike hoonete renoveerimise ja energiatõhususe projektide elluviimine;
- Otepää valla vee-, kanalisatsiooni ja soojamajanduse tööd.

Tõrva vald on elanikule armas, väärt elukoht ja omanäoline külastuse sihtkoht Mulgimaal, kus hoitakse loodust, arendatakse ettevõtlust, austatakse pärandkultuuri ja hoolitakse kogukonna liikmetest. See on paik, mis pakub aastaringset avastamisrõõmu.

Tõrva valla olulisemad projektid:

- Mulgi elamuskeskuse rajamine Sooglemäele;
- Tõrva Gümnaasiumi juurde ujula-õpilaskodu kasutusvõimaluste laiendamine ja taastuvenergia süsteemide rajamine;
- Tõrva gümnaasiumi ja teiste valla haridusasutuste hoonete rekonstrueerimine ja energiasäästlikumaks muutmine;
- uue tööstusala rajamine Helmesse ning olemasolevate tööstusalade infrastruktuuri rekonstrueerimine
- Tõrva esmatasandi tervisekeskuse rekonstrueerimine;
- kaasaegsete munitsipaal-üürieluruumide rajamine;
- teede ehitus ja rekonstrueerimine;
- Tõrva kinohoone rekonstrueerimine ja tehnilise baasi parendamine
- Tõrva kõrtsihoone ümberehitamine multifunktsionaalseks meelelahutus- ja vabaajakeskuseks;
- Tõrva valla mängu- ja spordiväljakute parendamine ja uute rajamine, sh. Hummuli Põhikooli spordihoone ehitus;
- Tõrva valla rannaalade väljaarendamine ja kaasajastamine, sh Vanamõisa järve hüppetorni ja Veski järve kaarsilla rekonstrueerimine
- muinsuskaitsete objektide rekonstrueerimine ja konserveerimine, sh. Riidaja mõisapargi rekonstrueerimine ja atraktiivsuse suurendamine;
- valgustatud kergliiklusteede võrgustiku arendamine.

KAGU- EESTI KOOSTÖÖSUUNAD

1. Kagu-Eesti programmi rakendamine.
2. Kagu-Eesti ühishuvide esindamine ning koostööprojektide algatamine ja rakendamine.
3. Lõuna-Eesti turismiarendusorganisatsioonis (DMO) osalemine.
4. Arenguleppe ja regionaalse nõukogu Lõuna-Eesti pilootprojektis osalemine.
5. Lõuna-Eesti koostöölepingus kokkulepitud tegevuste elluviimine.

ARENGUSTRATEEGIA LÜHIKOKKUVÕTE

2017. aasta haldusreformi järgselt koosneb maakond kolmest kohalikust omavalitsusest, millel on tugevad keskused. Maakonna unikaalseks konkurentsieeliseks on pikk riigipiir Läti Vabariigiga. Maakonna ühine identiteet on alles kujunemise järgus. Tõrva vald on osa kultuuriajaloolisest Mulgimaast, Otepää käsitleb arengut pigem Vana-Tartumaa koosseisu kuuluvana. Valga vald on osa Vana-Võrumaast ja maakonnakeskus Valga moodustab koos Läti linna Valkaga unikaalse kaksiklinna. Erinevate identiteetide sidumine maakonna ühe arengueesmärgi nimel on üks suurimaid väljakutseid. Valga maakond tähistas 2020. aastal oma 100 aasta sünnipäeva olles seega pisut noorem kui Eesti riik. Selline kestvus annab maakonnale väärtusliku ajaloolise mälu ja kogemuse, mida tulevikuarengusse ja strateegiasse põimida.

Vaja on välja murda ääremaa kuvandist ja käsitleda Valgamaad kui Eesti riigi jaoks olulise tähtsusega Lõunaväravat. Maakonna areng põhineb teotahtelistel ja eneseusku omavatel inimestel, mida toetab loodusressursside arukas ja jätkusuutlik majandamine. Lisaväärtust loovad nutikad tootmis- ja teenindusvaldkonnad ning rahvusvahelise mõjuga suurüritused.

Valgamaa on avatud, targa ja nutika majandusega, sotsiaalselt sidus ja looduslähedase elukeskkonnaga maakond. Eesti Lõunavärav, spordi- ja tervisedenduse keskus ning atraktiivne koostööpiirkond, mida iseloomustavad ettevõtlikkus, uuenduslikkus, hoolivus ja eripalgeliste kultuuride põimumine.

Valgamaa on kuldaväärt elukoht eneseteostamiseks elukaare igas punktis.

Valgamaa arengus käsitletakse nelja prioriteetset valdkonda- inimareng; majandusareng; tehniline taristu ja ühistransport; turism ja maine.

Neist lähtuvad Valgamaa neli strateegilist eesmärki:

- Valgamaa on kvaliteetse elukeskkonnaga hästi toimiv maakond.
- Valgamaa on ettevõtlik maakond, kõrget lisandväärtust loovate, ekspordipotentsiaali suurendavate ja elanike heaolu tagavate töökohtadega.
- Valgamaa on looduskeskkonda väärtustav kiirete ühendustega maakond.
- Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külastuskeskkond.

Maakonna arengustrateegia ülesandeks on suunata maakondliku tasandi (ühis)tegevusi, olla aluseks taotluste esitamisel riiklike toetuste saamiseks ja tuua välja vajadused riikliku poliitika suunamiseks. Valgamaa 2035+ elluviimisel on kesksel kohal koostöövõrgustikel põhinev arendustöö, millesse on haaratud elanikud, huvirühmad, kohalikud omavalitsused, koostööorganisatsioonid, ettevõtted ja keskvalitsuse asutused. Valga maakonna arengustrateegia 2035+ on kooskõlas Valgamaa maakonnaplaneeringuga, mis käsitleb maakonna ruumilist arengut.

STRATEEGIA ELLUVIIMISE KORRALDUS JA SEIRE

Valga maakonna arengustrateegia 2035+ elluviimist, seiret ja uuendamist koordineerib Valgamaa Arenguagentuuri nõukogu.

Tegevuskava 2023-2026+ elluviimise eest vastutab iga tegevuse juures välja toodud vastutav organisatsioon või organisatsioonid. Strateegia elluviimiseks vajalikke tegevusi rahastatakse läbi erinevate Euroopa Liidu toetusmeetmete, otse riigieelarvest või huvitatud organisatsioonide/asutuste eelarvest.

Strateegia seire ja hindamine on kavandatud kahel tasandil:

1. valdkondlikes tegevuskavades kajastatud objekte/projekte ning neis välja toodud indikaatoreid seiratakse jooksvalt, omamaks ülevaadet, millises staadiumis on kavade elluviimine. Kord aastas koostab Valgamaa Arenguagentuurülevaate, millised projektid on ellu viidud, millised mitte, samuti täiendatakse tegevuskava vajadusel uute projektidega;
2. igal neljandal aastal viiakse ellu põhjalikum seire strateegiliste eesmärkide täitmise osas. Arengustrateegia seire korraldamiseks määrab Valgamaa Arenguagentuur vastutajad.

Seirearuanded kinnitab Valgamaa Arenguagentuuri nõukogu. Seire tulemused tehakse kättesaadavaks valgamaa.ee veebilehel.